TENTAMEN PHYSIOLOGICO-MEDICUM INAUGURALE,

DE

Mensibus et Naturaliter et Immodice Fluentibus.

QUOD,

ANNUENTE SUMMO NUMINE,
Ex Auctoritate Reverendi admodum Viri,

D. GULIELMI ROBERTSON, S. S. T. P.

ACADEMIÆ EDINBURGENÆ Praefecti;

NEC NON

Amplissimi SENATUS ACADEMICI consensu,
Et nobilissimae FACULTATIS MEDICÆ decreto,

PRO GRADU DOCTORIS,

SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS ET PRIVILEGIIS
RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS;

Eruditorum examini subjicit

BIKER McDONALD,

HIBERNUS,

Societ. Chem. Edin. Soc. Extr.
Et
Praeses Annuus;
Nec non
Soc. Reg. Med. Edinb. Socius.

"Felix, qui potuit rerum cognoscere causas." *Virg. Georg. lib.* 2.

Ad diem 24. Junii, hora locoque solitis.

EDINBURGI:
Apud BALFOUR et SMELLIE,
Academiae Typographos.

M,DCC,LXXXVI.

Mr. Dobson, with best wishes from
his humble servt
B. McD.

Ornatiſſimo et praehonorabili viro,

ROBERTO CUNINGHAM

DE MOUNT-KENNEDY,

In comitatu Wicklowenſi,

Regi apud Hibernos e ſecretis conſiliis,

Senatori Hibernico integerrimo,

Et

Exercitus regii legato, &c. &c.

Qui ſummis uſus honoribus,

Honores ipſos virtute nobilitavit;

Et, rebus amplis praeclarus,

Iis liberaliter fruendo,

Nomen etiam praeclarius,

Sibi adeptus eſt.

Tot tantiſque meritis

Allectus,

Academicum hocce tentamen,

Qualecunque ſit,

Maximae pignus obſervantiae,

Offert

BIKER McDONALD.

CORRIGENDA.

Pag. 7. lin. 17. *pro* leve *lege* levi.
8. 17. *pro* totam *lege* totum.
9. 21. *pro* exactas *lege* exactos.
10. 12. *pro* ſuam *lege* ſuum.
11. 13. *pro* effuit *lege* effluit.
18. 16. *pro* alva *lege* alvo.
— 25. *pro* ſpaſmodicos *lege* ſpaſmodicas.
21. 7. *pro* nimium *lege* nimia.
25. 1. *pro* libere *lege* ſumendam.
32. 19. *pro* prodit *lege* prodeſt.

TENTAMEN PHYSIOLOGICO-MEDICUM

INAUGURALE,

DE

Menſibus et Naturaliter et Immodice Fluentibus.

PRÆTER multos generi humano communes morbos, quidam ſexui amabili proprii, et admodum numeroſi. Circa puberem aetatem, quo tempore menſes effluere ſolent, plerumque incipiunt. Catamenia vel menſes (ſic enim, quia ſingulis menſibus revertitur, evacuatio haec nominatur) plerumque ſub annum decimum quartum vel quintum erumpunt, et intra quadrageſimum quintum et quinquageſimum aetatis annum ſiſtunt. In regionibus propius Polo jacentibus, ſerius ſeſe oſtendunt, et uſque ad provectiorem aetatem fluunt; dum, e contrario, in plagis Soli propioribus maturius incipiunt, citiuſque deficiunt *. Obſervandum eſt tamen, mulieris

* Extant tamen exempla puellarum quae a teneriori multo aetate, fluxum menſtruum patiebantur; Aliaque non deſunt exempla ubi ad extremam ſenectutem

mulieris habitum corporis, moresque vitae semper in partem venire; mulieribus enim, calido temperamento et irritabili fabrica, quam aliis diverso corporis habitu, diversaque animi indole praeditis, quibus sibi indulgere, copiamque earum rerum quae faeminam immaturam accendant, muliebriaque ante tempus cieant, fortuna negaverit, etiam sub eodem coelo vitam degentibus, maturius menses erumpunt.

Auctores fere omnes mensium fluxum et secundae mulieris valetudini et generationi quoque omnino necessarium esse, consentiunt *. Sunt tamen quibus utraque sententia vana videtur. Refert Junckerus quibusdam integrae valetudinis mulieribus menses nunquam effluxisse; in mulieribus quoque Brasiliensibus satis quidem foecundis, eadem res obtinere dicitur †. De hoc vero, jure ambigitur. Auctor est Linnaeus ‡ in Laponia, mulieribus quibusdam nonnisi singulis annis fluxum solere adesse, aliisque omnino defuisse. Monet tamen, et has et illas valetudinem pariter pati; illas insuper semper steriles esse. Utcunque vero sese res habuerit, in nostra saltem regione, vel emansio vel suppressio mensium fere semper multa mala secum adfert; et magni nominis multaeque experientiae medici §, nisi stillato prius ab utero humore, se nunquam mulierem, quae ventrem tulisset, vidisse asserunt. Vix quidem sanguinem rubrum effundi necesse est, satisque videtur si etiam fluidum serosum eliminetur.

Variae

nectutem menses aderant; mihi ipsi contigit vidisse vetulam, annum aetatis septuagesimum sextum agentem, cui adhuc fluebant.

* Vide Buffon's Natural History.

† Vide Van Swieten et Buffon.

‡ Lin. Flor. Lap.

§ Young, Hamilton, &c.

Variae hypothefes, ad menftrui fluxus caufam explicandam, prolatae, per tot fecula phyfiologorum ingenia torquentes, inveftigandi ac difputandi amplam materiem praebuerunt. Eas hic breviter perftringere mihi in animo eft. Inter anatomicos, ne quidem de parte unde fanguis ftillet, convenit. Hic ex vagina, ille ex utero, ex venis alii *, alii ex arteriis, effundi fanguinem contendunt. Maxime autem verifimilis videtur opinio, quae peritiffimis et maximae auctoritatis medicis placuit, nempe, fanguinem ex arteriis per internam uteri fuperficiem exhalantibus fparfis, effufum effe †. Aliquando quidem partim ex vagina menfes fluere videtur, quoniam mulieres quaedam (perpaucae licet) uterum gerentes, occlufo tunc temporis uteri ore, menfes patiuntur.

Multa fymptomata, quae virginem, menfes inftare moneant, praegrediuntur. Lumborum et partium circumjacentium calor et dolor, laffitudo, anorexia, capitis dolor, comitante febre leve, aegram plurimum vexant. Rotundae fiunt et turgefcunt mammae; fedet in ore pallor; et oculi, priftino lumine et nitore amiffis, languefcunt. Interdum per totam cutem papulae rubrae erumpunt, et aliquando (rarius licet) tonfillas, vel partem quamlibet aliam inflammatio aggreditur ‡. Erumpentibus menfibus, omnia haec mala folvuntur; nec ante proximam fluxus periodum, quae fere viginti octo dierum fpatio abfolvitur, iterum urgent. Sub primis tamen menfibus, non tam ad normam quam poftea, exacta eft. Revertentibus denuo, revertuntur quoque fymptomata jam narrata, fed leviora multo, et hoc modo fingulis volventibus periodis,

* Ofborne Praelectiones.

† Haller, Van Swieten, Morgagni, Monro, &c.

‡ Manning's Female Difeafes. Halleri Elem. Phyfiol. tom. 7. &c.

riodis, minus minusque molesta fiunt, donec tandem vel nullis, vel saltem perpaucis fluxus stipatus adest.

Veteres philosophi quidam, fluxus menstrui lunam arguebant; nec de illo constat, qui hypothesin istam primus excudit; Asclepiadi aliis, aliis honorem (si quidem aliquid honoris habeat) Erisistrato deferentibus. Hoc sibi forsan persuasum habebant, quod secundum lunae cursum, singulis mensibus, sanguinem utero effusum observarent, et in epilepticis et maniacis luna multum valere putaretur. Sed postquam oeconomiam animalem melius exploratam habuerant medici, sententia, neque veritate rerum, neque ratione innixa, merito spreta et rejecta erat. Et prorsus mirum videtur, Doctorem Mead, praeclarum et eruditum virum, talem opinionem ineptam, et jam per multa secula oblivione obrutam, in lucem iterum velle proferendam †.

Experientia sola ad hunc errorem refellendum satis: Certissima enim constat observatione, mulieres per totam terrarum orbem, nullo certo die, sed omnibus pariter temporibus, fluxui esse obnoxias, diversasque mulieres diversis temporibus menstruationem pati; et, per lunae cursum, nullum diem, nullam horam, etiam praeterire, quin plurimis mulieribus menses adsint. Quod quidem, si veterum doctrinae fides, nequaquam fieri posse, manifestum est; sic enim omnibus sub eodem coelo viventibus mulieribus, eodem momento menses instare, sanguinemque utero stillare necesse.

Galeni theoria deinceps insecuta est, qui, in scriptis suis, mensibus plethoram seu sanguinis redundantiam causam esse contendit.

† Mead on the Influence of the Sun and Moon.

contendit. Syſtema Galenicum chemici everterunt. Omnia chemicis principiis explicare aſſueti, et inter alia fluxum quoque menſtruum; quem fermentationi in corpore exiſtenti, vaſaque uterina erodenti, tribuerunt.

Ubi vero haec fermentatio activa per tot ante annos latebat? Cur non, aliarum fermentationum inſtar, totum ſanguinem, vel uterinum ſaltem, ad ſuam indolem aſſimilaret? Vel cur certis tantum temporibus, et non niſi in quibuſdam corporis partibus, naſcitur?

Non multis abhinc annis novam ſententiam excogitavit Doctor Emmet *, et pro ſubtilitate memoratu dignam. Ait, mulieribus venerem adpetentibus, magnam ſanguinis copiam genitalia verſus derivari, qui, venis reducentibus non facile reſorptus, partim in ſinus interna uteri ſuperficie effunditur, ibique demum ſatis collectus, utero ſtimulo eſt, quo ſe contrahente, ſanguis eliminatur.

Praeter errorem anatomicum †, in quem hic vir ingenioſus ejuſque fautores inciderunt, fictis ſinibus nunquam inventis, multa alia ſponte huic ſententiae repugnant. Siquidem vera fuiſſet, menſes conſtituto tempore effluentes, non tam ad normam exactas, quam nunc videmus obſervare eſſet: Fluxum enim hoc modo a mulieris laſciva indole, protervíſque moribus pendere; faeminiſque languidis et ſegnibus ad veneris gaudia, perraro adeſſe oportet. Narrat autem cel. Van Swieten, notas eſſe ſibi complures mulieres quae concubitum detrectabant, quibuſque tempore et quantitate juſtis, menſes effluere conſueverant: Illud quoque (quod omnino huic ſen-

B tentiae

* Diſſertat. Inaugural.

† Vid. Monro Praelect. Halleri, Elem. vol. 7.

tentiae obstat) mulieres, quibus propter jam provectiorem aetatem, non amplius menses sunt, saepe procacissimas esse.

Plethorae generalis theoriae, cui nunquam post auctorem Galenum, defuere fautores, magnam gratiam contulerunt scripta Friendii, Boerhaavii, aliorumque; quorum prior, multo ingenio, multaque doctrina ejus veritatem confirmare adnisus est; et, quod haud parum fidei adstruit, easdem partes secutus, in eandem sententiam, anatomiae Professor noster jure celeberrimus ivit. De hac re ita ratiocinantur *.

Dum crescit animal, alimenti assumpti pars assimilata, corporis diversis partibus additur, sicque ipsius molem adauget. Postquam vero acmen suam animal attigerit, alimenti partem, qua ad crescendum ante opus fuerat, nunc supervacuam esse oportet, et, non amplius se dilatantibus vasis, plethoram, seu sanguinis copiam, quam pro vasorum amplitudine, majorem, fieri necesse est. Praeterea, mulieres aiunt, plethorae magis obnoxias esse, quod fere cibi haud minus quam viri ingerunt; multo vero minus per cutem perspirant, propter debiliorem cordis arteriarumque vim, desidiamque vitae: Porro, verisimile videri, ad plethoram mulieres a natura proclives esse, futuri foetus alendi causa: Sanguinis vero redundantiam, ante graviditatem, non solum non necessariam, sed etiam nocituram, multosque morbos retentam illaturam, utero effundi; cujus situs dependens laxaque fabrica fluxui favent. Illis quoque aliud argumentum est, nutrices lactantes menstrua non pati, et, si quando supprimantur menses aliis de causis, tum haemorrhagias vicarias sequi.

Quod

* Vid. Friend. Emmen. passim. Aphor. Boerh. Manning, &c.

Quod huic theoriae objiciendum nunc inquirere pergam. Puellis quae acmen nondum attigerint saepe menses accedunt, cum, ut illi volunt, nihil supervacui sanguinis corpori insit. Copia sanguinis effluentis non semper pro corporis plenitudine effunditur; mulieres enim cachecticae, habitu corporis phthisico, quibus longe abest ut putes plethoram inesse posse, singulis mensibus, solito more, sanguinem utero effundere, et saepe copia majori, quam sanae et robustae inveniuntur. Si sanguinis in corpore, postquam ad acmen pervenerit, copia supervacua, fluxui menstruo causae esset, cur non, eodem tempore, ex systemate venae portarum, tum ob situm, cum ob fabricam, tali effusioni omnibus modis opportuno, sanguis effuit? Faeminae laxo habitu et sub coelo calido degentes, quibus liberior perspiratio est, quam hae quibus rigidiores sunt fibrae, vel quibus, ex frigore, cutis perspiratio supprimitur, copiosius plerumque menses effundunt. Sanguinis copiam superfluam, ad foetum alendum confici, Friendius contendit: Calculisque subductis, uncias viginti singulis vicibus eliminari, omnemque effusum utero sanguinem, ut foetus aletur necessarium esse ponit *. Quum tamen constet effusum sanguinem, singulis vicibus, quinque vel sex uncias non superare †, totam copiam foetui alendo non sufficere liquet: Adeo ut vel, secundum suam hypothesin, ipsius ratio utut solers subtilisque cadat illusa, necesse est. Nutricibus lactantibus menses semper abesse saepius dictum fuit, quia hoc modo a plenitudine cavetur. Credo equidem multas esse mulieres ubera admoventes, quibus menses solito more adsunt, et quibusdam nunquam

* Vid Emmen. Friendii.

† De Haen, Young, &c.

nunquam alias tam proprio ritu accedere dicuntur *. Praeterea magnam lactis copiam, etiam dum lochia fluunt, secernunt omnes; id quod huic theoriae omnino obstat. Si haemorrhagiae quae, nonnunquam post menses suppressos, ventriculo, oculis, auribus, digitorum extremis, &c. fluunt, a nimia totius vasorum systematis plenitudine penderent, cur non pulmonum vel aliarum internarum partium vasa, saepius multo rumpantur †? vel cur, tales haemorrhagiae venaesectione non caventur? Magnae insuper evacuationes per intervalla mensium, illorum refluxum non arcent; imo, etsi copia, menstruo sanguine triplo major, detrahatur, statim ante fluxus accessum, erumpunt menses tamen ‡; et nulla evacuatio, arte parata, symptomata quae primum fluxum praegrediuntur, prohibere potest, quamvis a plethora generali derivari ponantur.

Generalem plethoram, quam primus Simpson eruditus impugnabat, partialis plethorae, vel congestionis topicae, doctrina excepit. Huic opinioni Van Swieten assentire, nec multum dissentire illust. Hallerus, licet utriusque plethorae sententiae favere magis videatur §. Tempore ex illo, plethora topica licet non confirmata, verisimilior facta fuit, ob ea quae reperit illustr. Cl. Winteringham. Ducem hunc itineris secutus Professor noster egregius Cullenus, novam protulit sententiam, quam, plurima qua pollet doctrina et ingenio, stabilire conatus est. Hanc breviter narraturus sum. Teste Winteringham, venis, in tenera aetate, magis quam sociis arteriis tunicae

* Vid. Halleri Elem. Physiol. tom. 7.

† Vid. Whytt. opera, pag. 564.—565.

‡ Simson cel. System of the Womb.

§ Vid. Halleri Elem. Phys. tom. 7.

nicae ſunt denſae: Ob reſiſtentes igitur venas, liber ſanguinis ex arteriis in venas fluxus impeditur, et arteriae magis diſtenduntur, quam ſi nihil tale adeſſet. A principio ergo vitae ad mediam uſque aetatem, arteriarum plethora locum habet; ſed ope diſtentionis perpetuae et preſſurae a ſanguinis impetu, quibus arteriae laborant, earum denſitas cordis vi tandem par evadit. Ab hoc ſtatu plethorico, corporis incrementum et evolutio pendent, quod pro vi et impetu ſanguinis, in quamlibet partem, pro ſolidorum renixu, et ſyſtematis vaſorum diverſarum partium amplitudine, creſcet. Cernere eſt igitur caput primum evolvi, qua in parte corporis ampliſſima ſunt vaſa, quaeque igitur eo primum denſitatis perveniunt, ut ſanguinis impetui reſiſtant. Tota demum aſcendente aorta evoluta, ſanguis majore impetu per aortam deſcendentem verſus uterum propellitur. Uterus autem, renixu nacto, immutatus maneret, ni ſanguis, in vaſa uterina congeſtus, illi ſtimulus eſſet, hinc niſus haemorrhagicus augetur, et vaſorum oribus apertis, ſanguis utero ſtillat *.

Haec autem ratio ad menſium primorum cauſam reddendam, primo intuitu pulcherrima quidem, minus idonea videtur; et, ei quaedam ſunt objicienda, quae, ſi theoriam omnino funditus non everterent, eam tamen labefactare poſſint, viz.

Menſes ſaepe erumpere ante aetatem qua puellae acmen attigerint; ſub primis enim menſibus, ſubitum corporis incrementum ſaepe obſervatur, quod interdum per biennium, uſque et uſque creſcit, dum interea, proprio ritu et juſta copia, menſes fluunt.

Licet haec ratio fluxus menſtrui minus placet, haudquaquam negaverim, ſanguinis in uterino ſyſtemate congeſtionem illo tempore fieri; ſed, ut mihi videtur, alia ratio reddi poteſt.

Quos

* Cull. illuſt. Praelect.

Quos effectus, in totum utriusque sexus corpus, status genitalium edat, neminem latet. In viris non solum vis et vigor, sed et vox quoque et barba a tensione et tono genitalium plurimum pendent. Ante puberem aetatem castrati, semper imberbes sunt, voxque arguta et stridula, nunquam rauca vel gravis auditur *. Mulieres ex sectis ovariis non solum steriles fiunt, sed quae antea rotundae turgebant mammae flaccidae collabuntur, et paulatim fere evanescunt, adeo ut eunuchis simillimae sunt; et quemadmodum masculorum testes, semen ad gignendam prolem, quo gens humana semper floreat, secernunt, sic apud mulieres quidam status ovariorum necessarius videtur †, tum ad mensium fluxum cum ad generationem. Quis vero ille status sit, vel quae causae illum efficiant, nobis parum constat ‡. Verisimile est tamen, ovariis tunc temporis insolitam esse irritabilitatem, quae arteriarum uteri fibris muscularibus hinc communicata, easque consuetis stimulis magis obnoxias reddit, et si fibrae (sic enim dicitur) quo longius a corde, eo irritabiliores fiant ||, irritabilitatem in utero permagnam esse oportet.

A

* Vid. Buff. Nat. Hist.

† Vid. Cul. Prim. Lin.

‡ Eam esse genitalium conditionem, hac tempestate, quibusdam placet [a], ut quidam animi affectus, (e. g. appetitus lascivi, veneris desiderium) fluxum sanguinis solito majorem, versus has partes faciant. Et quum iisdem videtur uterum esse organum secernens, menstrui sanguinis majorem quoque copiam secerni, quo plus derivati sanguinis, eo plus secreti esse. Hinc menstruorum copiam in aliis faeminis, aliam explicare conantur, et quo lascivior sit faemina, eo majorem fluxum, ponunt.

[a] Elem. Medic.

|| Cul. illust. Institut.

A ſtimulante ſanguine augetur vaſorum actio, et inde ſanguis pleniore rivo influit, et majore etiam ſtimulo addito, niſu crebriore vaſa ſe contrahunt, et ora extrema dilatantur. Primo patefacta vaſculorum orificia, tenuiſſimam et aquoſam ſanguinis partem ſolam elabi ſinunt, (hinc ſeroſa primorum menſium facies) mox autem, perſtante ipſorum actione adaucta, rubrum ſanguinem effundunt. Poſtquam effuſo ſanguine, arteriae aliquatenus deplentur, collapſae, primo globulis rubris, deinde ſero, iter negant. Poſt dies duos vel tres fluxus ſiſtit, vaſaque in cavum uteri patula, quod prius tranſmiſerant, id tantum accipiunt.

Ab Hippocrate ad hodiernum uſque tempus, vanum laborem phyſiologi ſunt impenſi, aſſidue excogitando, cur conſtitutis temporibus menſes reverſuri ſint. Nullam igitur rationem proferre mihi licet, niſi conjicere fas ſit, irritabilitatem iterum certo tempore accedere, iterumque hinc, ſanguinis congeſtione facta (favet autem congeſtioni ſtatus uterinorum vaſorum ex priore depletione laxus *) menſes, ut ante, eliminari. Nonne appetitus veneris periodici, quos in aliis animalibus videri eſt, aliqua ſaltem ex parte, irritabilitatem hanc in genere humano, illuſtrent? Cuniculis ſingulis menſibus venus redit, ſimulque fluidi aliquid ex vagina ſtillat; quod quoque aliarum ſpecierum faeminis ad venerem prurientibus accidit †. Poſt menſium repetitum recurſum, vaſis aſſuefactis, adaucta actio, conſueto tempore, uſu veniet. Imperii exempla, quod in corpus humanum, conſuetudo exercet, magna

copia

* Cul. cel. Praelect.

† Generi humano fluxum menſtruum eſſe proprium fere ſemper dixerunt auctores. Ait Plinius, "ſolum animal menſtruale mulier." Nunc autem pro certo affirmatur, ſimiam menſtrua regulariter pati.

copia nobis memorandi, vix tamen memoraſſe neceſſe videtur; ſatiſque erit dixiſſe, in excretiones praeſertim exerceri.

Multa inepta, credula ſuperſtitione, male nata, de menſtrui fluxus natura, olim relata ſunt, et fabuloſa narrantur † plurima, de mulieribus quae fluentibus menſibus, res miras praeſtarent; quarum vel meminiſſe a nobis longe abſit. Inter phyſiologos tamen hodiernos de natura effuſi fluidi nequaquam convenit; quibuſdam nuper affirmantibus, illud puri ſanguinis dotibus non gaudere ‡. Verum, donec pluribus inſtitutis periculis, diverſa confirmata ſit ſententia, lubentius ſecutus Hippocratem, Hallerum, Van Swieten, Monro, &c. crederem, fluidum menſtruum, arteriis uteri effuſum, a communi ſanguinis indole nihil diſcrepare.

De uſu menſium nihil fere melius, quam de cauſa, inter auctores convenit. Veteres, et e recentioribus plurimi, ad foetum alendum inſerviri menſes, contendunt: Huic tamen ſententiae eſt quod objicias, et quibuſdam phyſiologis, qui eam refellere nuper conati ſunt, placuit magis, illorum ope vaſa uteri exhalantia ne clauderentur, prohiberi, ut poſt conceptum, ovulum internae uteri ſuperficiei arctius adnectatur, et inter matrem et foetum liberior ſit communicatio §. Hic vero conjectura ſola auguramur. Liceatque cum Poeta canere,

"——Who their *uſes* can declare? Who pierce,
"With viſion pure, into theſe ſecret ſtores
"Of health, and life, and joy?" *Thompſ. Seaſons.*

Poſtquam

† Vid. Van Swieten Comment. &c.
‡ Hunter.
§ Vid. Marrher. Phyſiol.

Poſtquam menſes aliquamdiu rite effluxerint, interdum abnormes fiunt, ſaepe copia deficiente, nunc omnino ſiſtente fluxu, nunc nimio rivo effuſo. Cuncta tamque diverſa, quibus patet fluxus menſtruus, incommoda dum olim tractaturus, mecum reputabam, ſtrinxerunt animum, tum rei magnitudo, tum quoque quod tempus experientiaque deſint, et jam in longum opus fuerit prolatum; quapropter, de poſteriori tantum differendum; huic noſologi menorrhagiam nomen impoſuere. Qui, quoniam frequens eſt morbus, magnamque vim formae pulchrae, felicique valetudini, amabilis ſexus infert, jure ſibi medicorum attentionem vindicat.

A Clariſ. Culleno ſic definitur:

"Dorſi, lumborum, ventris parturientium inſtar dolores, "menſtruorum copioſior, vel ſanguinis e vagina praeter ordi"nem fluxus *."

HISTORIA MORBI.

Fluxus menſtruus pro morbo habendus eſt, quando vel frequentius recurrit, vel diutius perſtiterit, vel quando denique ſanguis fuerit praeter ordinem effuſus, et quotieſcunque a naturae viis, ita ſit aberratum, ingens inſtat malorum cohors. Moleſta quaedam ſymptomata, naturales menſes, praeſertim ſub primo fluxu, comitari, ſiſtente vero effuſione, evaneſcere

* Cel. Cull. Noſolog. Methodic.

nefcere omnia, fupra diximus. Cum fanguis nimis effunditur, omnino aliter fe res habet. Omnia quae comitantur fymptomata ingravefcunt; dolores violentiores evadunt, fiti fimul et dyfpnoea, pulfu frequenti, interdum duro, cephalalgia gravi, omnibufque pyrexiae auctae fymptomatis, urgentibus. Interdum tamen menorrhagia accidit abfque ullis manifeftis fignis diathefeos phlogifticae, ubi ab initio, fanguis patulis vaforum uteri oribus laxis, potius quam violentia renixus, elabi videtur. Magna totius corporis debilitas, praefertim functionum animalium, in utroque cafu, fi nondum acceſſerit, mox fubfequitur. Perftante morbo, crefcit debilitas: Cujus figna funt; languor et laffitudo ingens, motus corporis intolerantia, animus demiffus, &c. Mens imbecilla, levibus de caufis, violenter agitatur. Cibi appetentia cito imminuta, ventriculus, naufea, aliquando vomitu tentatur; inteftina multum turbantur, et aegra flatu, dolore colico, et dura alva frequenter laborat. Inquietus eft fomnus, nec corpus reficit. Pulfus fit parvus, debilis, nonnunquam tardus *; pallida et decolor facies, et aegra tandem mire confecta eft. Extrema corporis inalgefcunt, pedes et crura tument, et crefcenti ufque morbo, oedema in hydropem univerfum definit. Syncope quovis animi motu, vel aegra fe erectam, breve tempus, fuftinente, facile inducitur. Interdum fanguis intra cavum uteri retentus coagula, duriufcula cogit, quae tenerrimum vifcus irritantia, illi contractiones fpafmodicos inferunt, et propter uteri, cum reliquo corpore, latum confenfum, totius corporis convulfiones non raro fequuntur. Maenorrhagiam faepe excipit leucorrhoea, praefertim, fecundum Hoffmannum, apud puellas,

* Aftruc.

ellas, saepiusque causa sterilitatis fit, partium genitalium tono perdito. Pluribus jam memoratis symptomatis, simul concurrentibus, vel se invicem excipientibus, tandem atrophia et febris hectica invadunt, quae infelici aegrae mortem, finem miseriarum, affert.

Talis plerumque est cursus et talis finis morbi, cum diu perstiterit; sed pauca exempla sunt narrata, ubi tam subito et tanta praeter ordinem copia sanguinis effluxerat, ut ruentibus in pejus omnibus, aegra e vivis rapta est, priusquam opem ferre potuisset medicus *.

DIAGNOSIS.

In diagnosi facienda inter menorrhagiam et menstrua naturalia, quid discriminis intersit, imprimis respiciendum est; hic enim solum dubitandi locus est. Menstruorum copia, non solum aliis mulieribus sub alio coelo degentibus, alia est, sed et eidem mulieri diversis temporibus, diversa; praesertim post abortum, suppressiones fortuitas, et sub fluxus finem † Et, quamvis supra memoravimus consuetam fluxus periodum viginti octo dierum spatio absolvi, et compertum esse, copiam sanguinis effusi sex uncias vix superare, multa tamen exempla ab hac lege generali impune recedunt; nec fas est dixisse, mulierem menorrhagia laborare, quia menses duabus vel tribus

* Manning on Female Diseases.

† Johnston's Midwifery.

bus ſeptimanis revertantur, vel quia uſitato tempore, paucae ſolito plures unciae effluant, dum interea ſecunda ſit valetudo ; quod enim aliis mulieribus ad naturae et ſanitatis normam ſit, in aliis pro morbo habendum.

De tempore igitur et copia nihil pro certo ponere licet ; reſpiciendi ſunt igitur et corporis habitus et indoles, moreſque mulieris, et hinc judicium eſt ferendum. Si catamenia diutius et copioſius perſtiterint, comitante acerbo dolore, magnaque debilitate, anorexia, dyſpepſia, et facie pallida ſubſequentibus, tunc morbum adeſſe liquet, cui omnino obviam eundum.

CAUSÆ REMOTÆ.

Cauſas remotas dividere licet,

1*mo*, In illas quae vim vaſorum ſanguiferorum omnium, et idcirco uterinorum, augendo nocent.

2*do*, Quae impetum vaſorum uteri praecipue augent ; et

3*tio*, Quae aliquatenus eadem vaſa laxant.

Sub 1*mo* capite comprehenduntur, 1. Cibus nimis nutriens, tum quod ad copiam, cum quod ad indolem alimenti. 2. Ingeſta plus quam excreta. 3. Evacuationes ſolitae ſuppreſſae. 4. Vita ſedentaria.

Fatendum eſt tamen, cauſas iſtas non tantum ad inferendum morbum eſſe efficaces, quantum, ſi aliunde ortus fuerit, ad vim ejus adaugendam.

Quae

Quae ſub hoc primo quoque capite includuntur, et excitantes cauſae dicendae ſunt: 1. Vomitiones violentae. 2. Ebrietas frequens. 3. Pathemata animum excitantia. 4. Magnus calor ſubito admotus.

Ad caput ſecundum referri poſſunt,

1. Venus nimia, praeſertim ſub menſium fluxu. 2. Pars imi abdominis violenter percuſſa. 3. Nimium exercitatio, praeſertim inter ſaltandum. 4. Faeces gravi niſu demiſſae. 5. Cathartica acria, praecipue aloetica, quae rectum imprimis, parteſque inteſtinorum utero vicinas ſtimulant. 6. Cantharides. 7. Frigus ſubito pedibus admotum. 8. Mala uteri topica, *e. g.* cancer, ſchirrus, polypi, &c.

Sub tertio capite includi poſſunt,

1. Cubicula calidiora. 2. Theae, cafeae, et potus hujuſmodi diluentis, uſus abnormis. 3. Balneum tepidum. 4. Cibus tenuis et parcus. 5. Evacuationes magnae, ſeu ſanguinis, vel urinae, vel ſudoris. 6. Leucorrhoea. 7. Abortus frequens. 8. Partus difficiles. 9. Puerperium frequens; et 10. Animus demiſſus.

Sub finem fluxus menſtrui, ingraveſcente aetate, mulieres ad menorrhagiam maxime proclives ſunt; et aliquando fieri poteſt, ut ex primigenia uteri fabrica, morbus originem trahat.

CAUSA PROXIMA.

Cauſis menorrhagiae remotis omnibus ante oculos poſitis, perpenſoque, quod fere ſemper mulieribus, vel vitam ignave degentibus,

degentibus, vel aliunde debilitatis, accidat, et quod molles Zonae Torridae incolae, ei magis patent; dum, e contrario, robuſtae, et quae frigidas regiones tenent mulieres, rarius plectuntur; colligere licet, diatheſin phlogiſticam, vel nimias totius corporis vires, perraro morbo pro cauſa eſſe. Si enim ea fuerit in culpa, mulieres viribus et ſanitate gaudentes, ſaepius laborantes cernere erit. Sed longe aliter ſe res habet.

Lubentius crederem, 1*mo*, Ab agentibus cauſis remotis, irritabiliora fiunt vaſa uterina, et a ſanguine facilius ſtimulantur; aucto inde motu oſcillatorio, majori ad ea copia ſanguis allicitur, et naſcitur menorrhagia. Adaucta vaſorum uteri actio, aliquando per totum corpus diffunditur; ſed, facta haemorrhagia, plerumque ſublata abit, et vaſis a diuturno morbo langueſcentibus, effluenti ſanguini ſola favet debilitas.

2*do*, Solutis praeter naturam vaſis, vel totius corporis, vel imprimis uteri, etiam ſi impetus nullominus augeretur, morbum naſci poſſe mihi videtur *.

PROGNOSIS.

Prognoſin jure auguraturum imprimis excogitare decet, quae ſint aegrae vires; ſi morbus diutius fuerit moratus; et frequentia et copia effuſi ſanguinis, cauſaeque remotae. Si antea, bona valetudine uſa eſſet, nec multum debilitatis nunc inſtet, ſi recens acceſſerit morbus, licet plerumque fauſtum exitum ſperare. Sin ſaepius ante acceſſerit, ſi aegrae vires fractae, magnaque ſanguinis effuſi copia ſit; morbus in ancipiti

* Cull. Prim. Lin.

piti haesurus eſt. In pari ſanguinis effuſi copia, eo fluxus periculoſior, quo citius effluit. Cujus rei ratio in aperto eſt; ſanguine enim tarde et gradatim effuſo, novo ſanguini parando, quo vires reficiantur, ſpatium datur; ſubito autem et magna vi ſanguine effuſo, nihil ſpatii conceditur. Menorrhagia, primigenia uteri fabrica, vel cancro, polypo, ſchirro, &c. originem trahente, immedicabilis plerumque eſt; ſed fortuita cauſa, quam amovere nobis in manu eſt, nata, meliori ſpei locum praebet.

RATIO MEDENDI.

Menorrhagiae medentem oportet, 1*mo*, Dare operam, ut cohibeatur fluxus; 2*do*, Ut recurſus praecaveatur.

Inter initia morbi, actione vaſorum uteri tunc temporis aucta, et reliquis totius corporis vaſis impertita, ea cuncta fugienda ſunt, quae vel corpus vel animum excitant. Muſculorum motus quicunque, ſtimulo eſt; venoſi ſanguinis enim curſum accelerando, vaſiſque ubique tenſionem impertiendo, ut ſaepius et violentius ſe contrahat cor facit; unde ſanguinis copia ſolito majore, per varias corporis partes, eaque de cauſa, per uterum, fluente, uterina vaſa ad vehementes contractiones cientur, longeque copioſior fluxus fit. In exercendo corpore, quo plures muſculi agunt, eo pernicioſius eſt. Detrimento eſt ambulare; et, licet ſtanti minus imminet periculum, tamen, per aortam deſcendentem ſanguinis momento aucto, fluxus augetur.

Ut

Ut aegra horizontali ſitu accumbat, curandum eſt; et quia caloris ſtimulus, ſanguinis curſum accelerat, pro molli lecto, ſuper matta duriori ſit ſtrata, levibus ſtragulis operta; amplum decet eſſe cubiculum, cui aëris frigidi liber eſt perflatus.

Nocet loqui, muſculos reſpirationi inſervientes agitando, velocitatemque ſanguinis per pulmones et cor accelerando, vigiliamque inducendo. Animi cogitatio, vel mente vel rebus externis nata, corpori ſtimulo eſt; et quoniam, quaecunque in animum agunt, ea cuncta primo impetu excitant, quantum fieri poteſt, quietam haberi aegram oportet.

In omni haemorrhagia activa (et de hujus curatione nunc loquimur), victu uti tenui, ut ſic plethorae obviam iretur, medicis placuit; et, quamvis negavimus generalem plethoram ad menorrhagiam faciendam neceſſariam eſſe, fatendum tamen, jam praeſenti, plethoram favere. Alimenta minime calefacientia eligenda ſunt; quapropter vegetabilia farinacea bona, malae autem et fugiendae carnes. Abſint procul liquores ſpirituoſi fermentati, quorum loco, potus diluti et frigidi, vel acido vitriolico, vel aceto ad gratum ſaporem infuſo, aſſumantur; et hinc quoque ſiti irritanti conſulitur. Cavendum eſt inſuper, ope medicamentorum quae alvum leniter ducant, ſcilicet cryſtallorum tartari, ol. ricini, ſulphuris florum, &c. ne faeces canalem alimentarium irritent; et faeces induratae emollientibus enematis injectis ſunt dijiciendae. Si perſpiratio ſuppreſſa fuerit, optima auxilia ſunt diaphoretica, quorum nihil praeſtat ipecacuanhae, parvis doſibus, ut nauſea excitetur, exhibitae.

Ad ſanguinis impetum imminuendum ſunt qui ſuadent *frigus* corporis ſuperficiei admovendum *; eodemque conſilio aquam

* Vid. Hoffmanni opera, &c.

aquam frigidam magna copia libere feorfum, vel nitro vel fpiritu vitrioli mifto, Hoffmannus hortatur. Hic vero de frigoris natura varias opiniones, vel quomodo effectus fuos in corpora animantium edat, excutere, alienum videtur. Conftat inter omnes, frigus infra gradum fcalae Fahrenheitianae fexagefimum fecundum diu admotum, debilitatem inferre.

Veteres plerique et e recentioribus multi *venaefectionem* in haemorrhagiis utilem putavere; aliis autem fanguinem ipfo morbo effufum, quicquid venaefectio praeftare poffit, praeftiturum vifum eft *. Sub initiis menorrhagiae, cum copiofior fluxus, et phlogiftica figna fefe oftendunt, fanguinem, nec fine fructu, mitti credit ill. Cullenus; quod tamen rarius neceffarium effe putat. Ubi vaforum uteri aucta actio reliquo corpori impertitur, ad diathefin phlogifticam tollendam, venaefectio haud dubie confert; haemorrhagiam tamen nec cohibet, nec etiam femper minuit, et faepius celebrata debilitatem alias fubfecuturam adauget. Praeterea, fic aegra morbo recidivo opportunior facta, levibus caufis excitantibus iterum menorrhagia tentabitur, et in periculum hydropis, vel alius debilitantis morbi veniet. Metuendum igitur ne fanguis nimis detractus vires corporis exhauriat. Ut venaefectio, fanguinis et fluidorum circulantium parte ablata, eorum ftimulum quod ad quantitatem imminuit, fic frigus a caloris ftimulo abftrahit: Hunc vero, fi opus fit, haud difficile reftituas, illum neutiquam poffis. Quandocunque igitur videatur minutas vires profuturas, ante periculum venaefectionis factum quid frigus poffit, experiendum.

* Doctor Heberden in Med. Tranfact.

Ad nimiam vim vaſorum uteri moderandam, nunc praeſertim convertendum eſt. Ad quam rem efficiendam, praeter jam memorata, alia quoque attentione digna ſunt. Si auctus vaſorum impetus cum reliquo corpore non communicatus fuerit, venaeſectio minus erit neceſſaria, et victu non ſtimulante quidem, ſed magis nutriente uti liceat. Tranquillitatem animi ſupra ſuaſimus, et aegra iterum monenda eſt, ut ab affectibus animi caveatur, praeſertim ab amore, cui non ſine magno periculo indulgebit. Quis enim neſciat miros affectus, quos venus veneriſque deſideria in organa genitalia praeſtent? Coitus vis in amenorrhoea, ubi retentio a vaſorum torpore pendet, arteriarum uteri actionem ſtimulans, quantum polleat, nobis clare oſtendit, eodemque tempore, menorrhagia, vaſorum impetu jam nimio, laborantes ab illo abſtinere monet.

Pediluvium frigidum huic morbo profuturum, quibuſdam videtur; ut enim pediluvium calidum aliquando menſes obſtructos eliciat, ita frigidum, contrarium effectum editurum creditum eſt. Quod aliquando fieri poſſe concedimus; fatendum tamen, analogiam, aliamque ratiocinationem, in medicina ſaepe fallere. Inter cauſas menorrhagiam moventes, frigus pedibus admodum narratur, et diutius adhibitum, colicam, enteritidem, aliaſque turbas movet inteſtinorum, quibus cum utero conſenſus eſt plurimus.

Extrema *fricare*, ut eorum augeretur actio, et inde derivatio ex utero fieret, olim conſuevere; ſic autem ſanguinis per totum corpus motum acceleratum iri manifeſtum eſt; potiuſque vetare quam frictione uti debemus.

In haemorrhagiis, quibuſdam partibus *vincula* injicere, ut venoſi ſanguinis ad corda reditus impediretur, veteribus mos erat; eo conſilio, ut ſanguinis minore copia influente, et ſoliti

ſtimuli

ſtimuli parte ablata, non tam largum flumen e corde exſiliret. Sed poſt circulationem ſanguinis melius exploratam, nihil tale fiebat. Eſto enim, venas poſſe comprimi, liberis arteriis relictis, cuivis tamen liquet, ſanguinem, clauſo aliquamdiu per venas itinere, in arteriis neceſſe congeſtum iri; et illud idem quod tollere cupimus, potius illatum iri.

Cucurbitulas mammis imponendi, ad ſanguinem ab utero derivandum, mos ab Hippocrate traditus eſt, et de iis in ſcriptis ſuis honorifice diſſerit. Profeſſorque noſter ingenioſus Homius, apud experimenta clinica, duarum mulierum hiſtorias narrat, ubi felici exitu cucurbitulae cum ferro mammis admotae fuerant. Eodem conſilio aegram, per ſemihoram, aqua calida, cui paululum vini addetur, manus et brachia immergere jubet Hoffmannus illuſt. et hoc felicius eventurum affirmat. Hic quoque memorare licet, *ubera admota* ſaepe prodeſſe, ut egregie in praelectionibus ſuis monet Cullenus; licet prolis parum memores, ſaepius voluptates et ſplendida vitae inania, matris officio et dulcibus curis anteponunt.

Ad efficaciora remedia nunc ventum eſt; de quibus ordine: Et primo de Emeticis.

Emetica, in haemorrhagiis medendis, mira laude et felici ſucceſſu a pluribus adhibita jactantur, et inter primos a Doctore Bryan Robinſon, medico Dublinienſe ingenioſo, cujus in experimentis capiendis ſolertia merito laudatur *. Aliquando utilia quoque Cullenus invenit; inter quem et Doctorem Robinſon convenit de effectibus, ſed diverſis modis effectus explicant. Doctori Robinſon placet, inter nauſeam, quae vomitum praegreditur, conſtrictas eſſe arterias, quia tum

* Vid. Robinſon on Operation of Medicines.

tum cordis vim imminutam obſervaverat. Sed certe, ut fatetur ipſe, peracto vomitu, circulatio citatior mox ſubſequitur. Mihi ergo potior videtur ſententia illuſt. Culleni, ponentis, illorum ope, vaſorum actionem extremorum augeri, ſpaſmum auferri, et verſus ſuperficiem fluida propelli; et ita, ſi quid mali ex ſuppreſſa perſpiratione utero acciderit, illud tolli. Igitur mihi melius videtur parvis doſibus nauſeam excitare, quam plenum vomitum ciere; praeterquam enim quod vomitus quatiat corpus, ſaepe repetitus ventriculum magnopere debilitet. Si tamen aegra, ex re aliqua in ventriculo irritante, nauſea et aegritudine tentetur, ea res ope emetici optime ejicitur, et ob ſummum qui ventriculum inter et uterum eſt conſenſum, raro accidat ut, laborante ventriculo, uterus in partem doloris non venturus ſit.

Emplaſtra veſicatoria haemorrhagiis magnopere prodeſſe, quidam ſcriptores et, mea ſententia, jure crediderunt. Sunt tamen qui ea omnino adhiberi nolunt, quippe qui vim eorum ſtimulatricem timent: Vero, eſto illa ſtimulare, aliis tamen dotibus gaudent, quae ſtimuli metum ſolvunt; et quum in pneumonia, aliiſque morbis inflammatoriis, eorum ab experientia conſtat utilitas, conjicere liceat, et hic et illic vim antiſpaſmodicam ineſſe; unde ſpaſmum, quo fluidorum impetus augetur, tollant *. Cum tamen patet in omnibus morbis localibus, ea praeſertim et fere ſola utilia eſſe, cum prope partem dolentem admoveantur, metuendum eſt, ne aliquando, abſorptis cantharidibus, in menorrhagia, ſtranguriam ciendo, noceant.

In

* Vid. cel. Cull. Prim. Lin. paſſim.

In hoc morbo ſanando, laudatur, et merito credo, *opium*; interdum inter remedia quae, prae caeteris, vaſorum uteri vires imminuere creduntur, enumeratum. Et haud dubie fluxu qualibet ab irritatione orto, irritabilitatem minuendo, pro tempore ſaltem levatur malum, tempuſque conceditur naturae, ad vires ſuas exercendas; vel medico, ad alia remedia tentanda. Inveſtigare opii naturam, num ſedante num ſtimulante vi, numve utraque gaudeat, vix neceſſarium eſt. Nobis ex hiſtoriis a quibuſdam ſcriptoribus traditis, imprimis indicatum videtur in menorrhagia, ubi ex diurno morbo debilitas oritur, vel quando ab initio debilitas et demiſſus animus eam comitabantur *. In eo tamen adhibendo multa cura, multaque ſolertia opus eſt.

Proximum eſt ut vaſa uterina conſtringere, debilitatemque, ſive morbi primaria cauſa ſit, ſive exinde orta fuiſſet, tollere operam navemus. Quod aſtringentium et ſtimulantium ope optime fit. Aſtringentia externe adhibeantur, vel interne aſſumantur. E varia materie parata *emplaſtra*, pubique admota, Hoffmannus aliique laudant; ſed haec, frigidis *pannis*, pura aqua, vel mixto pauxillo aceti, vel in ea ſoluto alumine, madefactis, totique pelvi circumdatis, et ſaepe ne calefiant mutatis, minus efficacia videntur. *Balneum frigidum* generale et topicum in hoc morbi ſtadio feliciter uſurpatum dicitur. *Linteola* aceto, vel ſalis martis in aqua ſolutione madentia, vaginae immiſſa, ſaepe haemorrhagiam ſiſtunt. Sed reliquis, frigida *injecta* palmam praeripiunt. Difficillime vero in uterum, etiam earum quae pepererunt injeceris; ſed injecta vaginae haud raro aegrae levamen ferunt, veriſimileque

* Vid. Young on Opium. Manning, &c.

leque videtur, constrictione vaginae ex frigidis injectis, cum utero communicata, tonum vasis uterinis impertiri. Ad hoc propositum pura frigida, vel in qua pauxillum aluminis solutum est, aqua, prae praeparatis plumbi mihi placent.

Ferri et Saturni praeparata, pro astringentibus internis, saepe adhibentur; quorum, illis, parvam vim astringentem inesse crediderim, his, majorem quidem, et haemorrhagias sanasse dicuntur; sed vel parva copia assumpta nocent, et egregia documenta extant malorum, quae plurima horum usus intulit; eamque ob rem, mihi potius videtur, his penitus abstinuisse. *Alumen*, optimum astringens remedium, adhiberi tuto potest. Ex regno vegetabili, olim terra Japonica, hodie gummi kino, praesertim in auxilium venit; sed utrumque remedium efficacius est cum alumine junctum, cujus vis astringens major et citius multo per corpus diffunditur. Cum ventriculus irritabilitate tentatur, pulveri styptico paucas liquidi laudani guttas, instillare monet Dr Manning, quod ipse saepe feliciter fecit.

Aliquando eveniat, ut adstringentia parum prosint, et tunc fausto exitu stimulantia adhibentur. Tale exemplum mihi ipsi contigit vidisse. Proxima hieme in Nosocomio decumbebat aegra, cujus curandae partes susceperat Professor noster ill. Gregory. Remediis solitis frustra adhibitis, *tinctura cantharidum* morbum solvit. Hujus medicamenti modus operandi ita explicandus. Cantharides organa urinaria prae caeteris omnibus afficere, illisque acri stimulo esse, neminem latet; quum vero inter uterum et vesicam magnus consensus intercedat, hujus adaucta actio ad illum communicatur; tollitur hinc arteriarum uteri debilitas, et novis viribus acquisitis ora constringuntur *.

Ex

* Vid. Cul. Prim. Lin. in capite de Leucorrhoea.

Ex iifdem principiis verifimilius videtur, *balfama* quaedam huic morbo profutura; eademque ratione balfami copaibae, terebinthini, &c. ufus, et modum operandi in leucorrhoea explicare eft.

Si mihi conjicere liceat, in menorrhagia magna debilitate et laxitate vaforum ftipata, *electricitatem* maxime profuturam dixiffem. Humoris ex urethra, poft gonorrhoeam, fluxum fanaffe fertur *, ubi laxitas vaforum in culpa fuit.

Placuit quibufdam, *venerem* modice cultam, utilem effe †; et fortaffe, in hoc morbi ftadio, pro ftimulo uti licet.

Remediis topicis utentes, minime nos generalia praeterire decet. Corpore nunc debilitato, vires novae parandae funt, vanum alioquin laborem impendimus. Huic confilio maxime accommodantur remedia tonica nuncupata, vel interne vel externe adhibita. Inter illa longe eminent Cortex Peruvianus et praeparata ferri.

Cortex caeteris merito palmam praeripit. In ventriculum affumptus, cito tonici ejus effectus percipiuntur, diuque manent; eaque de caufa praeftantiffimum remedium in menorrhagia invenitur. Vel pulvere vel tinctura exhibeatur; haec elegantior, illa vero efficacior, et plerumque anteponitur. Paucis laudani guttis adjectis, ventriculo melius convenit ‡.

Metallorum omnium utiliffimum et efficaciffimum eft *ferrum*. Varia funt ejus praeparata, caeteris vero anteponenda fal martis, rubigo, et limatura ferri.

Cibum

* Vid. Schwediaeur.

† Vid. Elementa Medicinae.

‡ Manning.

Cibum eſſe nutrientem oportet, ſaepius de die ſed modice ſumptum, quo facilius concoquatur; nec gravetur ventriculus. *Vinum* quoque, copia haud immodica, bibendum, vel Luſitanicum vel Madeirenſe, utrumque bonum, ſed illud melius; liquor ille amarus (Anglice *London Porter*) fortis, lupulis bene conditus, pluribus optime ſedet, et nihil prohibet quo minus propinetur.

Inter haec (externa ſcilicet) exercitatio balneumque frigidum, juſte laudibus cumulantur.

Exercitatio firmat corpus; ſolidis ſimplicibus, et inde toti ſyſtemati vires, miniſtrat; fluida verſus ſuperficiem propellendo, congeſtus ab utero tollit, et roborando ventriculum, appetentiam et cibi concoctionem promovet. Caute vero adhibendam et modicam eſſe decet; aliter enim omnia in pejora ruunt. Monet clarus Hamilton *, fluxum interdum minui, interdum omnino ſiſti, equitatione leni in curriculo.

Quod exercitium, idem *balneum frigidum* efficit. Ab eo vero abſtinendum, ſi vires maxime deficiunt; his enim fractis, non prodit, ſed magnopere nocet. Melius forte incipias ab aqua tepidula, aucto gradatim frigore. In balneo ne diu maneat aegra, et egreſſam bene fricari oportet.

Nunc tantum ſupereſt, ut de iis, quae morbo recidivo caveant, agamus. Hic brevis eſſe cogor; ſic enim temporis anguſtiae aliaque neceſſe jubent.

Cauſae

* Outlines of Midwifery.

Caufae excitantes, quantum fieri poteft, evitandae; et omnia quae corpus debilitant, idque morbo proclivius reddunt, fedule effugienda.

Exercitatio fub dio, et equitando et ambulando pro viribus, ufui eft; hoc modo, quamvis lautius vivitur, plethorae optime obviam eundum eft, excretis nempe et ingeftis intra juftas normas redactis et in aequilibrio retentis. Balneo marino liberius uti fas eft: In tonicis quoque et aftringentibus, per tempus aliquod perfiftendum; exhibitione tamen eorum, prout res poftulat, intermiffa, ne ufus, corticis praefertim, affiduus, injuria ventriculum afficiat.

TANTUM.